بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

هەرێمی كوردستانی عێراق

سەرۆكايەتی هەرێم

سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕيار

ژمارە (٥) ساڵی ٢٠١٠

بەپێی ئەو دەسەلأتەی لەبڕگەی (١)ی ماددەی (١٠)ی ياسای سەرۆكايەتی هەرێمی كوردستان – عێراق ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ی هەمواركراو پێمان دراوە و ، بەپاڵپشتی ئەو ياساكارييەی پەرلەمانی كوردستان – عێراق كردويەتی لە دانيشتنی ژمارە (٦) لە ٢٠١٠/٤/٢٦ بڕيارماندا بە دەركردنی :

ياسای ژمارە (٥)ی ساڵی ٢٠١٠

ياسای وەزارەتی دارايی و ئابووريی هەرێمی كوردستان - عێراق

ماددەی يەكەم :

مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە لەم ياسايەدا ماناكانی بەرامبەريانە لەم ياسايەدا :

يەكەم : هەرێم : هەرێمی كوردستان – عێراق .

دووەم : وەزارت : وەزارەتی دارايی و ئابووری هەرێم .

سێيەم : وەزير : وەزيری دارايی و ئابووری هەرێم .

چوارەم : بريكار: بريكاری وەزارەتی دارايی و ئابووری هەرێم .

پێنچەم : ئەنجومەن : ئەنجومەنی وەزارەت .

ماددەی دووەم :

ئامـــانجی وەزارەت دانـــانی بنـــچينە گـــشتييەكانی بـــەڕێوەبردن و ڕێكخـــستنی دەرامـــەتی دارايـــی و ئابووريیـــە و چـــاودێری گونجـــانی هەڵـــسوكەوتەكانی و وەديهێنـــانی چـــاكترين بـــەكارهێنانی دەكـــات و بنـــچينە و ئاراســـتەكانی پلانـــدانانی دارايـــی و ئـــابووری هـــەرێم دادەنێـــت و چوارچـــێوەی گـــشتی بـــەرفراوانی رەگـــەزەكانی (العناصـــر) پلانـــی دارايـــی و ئـــابووری لـــە چوارچـــێوەی سياســـەتی گـــشتی و پلانـــی گەشـــە پێـــدانی بـــۆ هـــەرێم دەست نيشان دەكات ٠

ماددەی سێیەم :

یەكەم : وەزیر : سەرۆكی باڵای وەزارەتەكەیە و ، بەرپرسی ئاڕاستەكردنی ئیشە كانێتی و ، سەرپەرشتی و موراقەبـەی چالاكییەكانی دەكات و ، بڕیار و رێنمایی و فەرمانەكان لە هەر شتێكدا پێوەندیی بـەكارەكان و پێكهاتـەكان و كاروبـاری دیكەی ئیداری ودارایی و رێكخستنەوە هەبێت لە چوار چێوەی حوكمەكانی یاسا و پێـڕۆ و رێنمـایی بـەركاردا ، هـەمووی لەلایەن وەزیرەوە دەردەچێت و ، وەزیر بەرپرسە لەبەردەمی ئەنجومەنی وەزیراندا چونكە خۆیشی ئەندامێكی هاوكارە لە ئەنجومەنەكەدا ، بۆیشی هەیە هەندێ لە دەسەڵاتەكانی خۆی بە بریكاری وەزارەتەكە ، یان بەڕێوەبەرە گشتیەكانی ، یان بەو كەسەی بە گونجاوی دەزانێت بسپێرێت و هەماهەنگی لە گەڵ بانكی ناوەندی عیراقدا لەهەموو ئەو كارانەدا دەكات كە پەیوەندییان بەرێكخستن و نەخشەی ی سیاسەتی نەقـدی و بانكـداری (الـصیرفة) هەیـە و سەرپـەرشـتی لقـەكانی بـانكی ناوەندی عیراقی لە هەرێمدا دەكات ٠

دووەم : نووسینگەی وەزیر : فەرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر سەرۆكایەتیی دەكات بە ئەزموون و لێهاتوو بێت ٠ ئەو ئیش و كارانە دەگرێتە ئەستۆ كە وەزیر پێی دەسپێرێت و بەرپرس دەبێت لە رێكخستن و پاراستنی تۆمارەكان و نامە ونامەكاریی تایبەت بە وەزیر و ژمارەیەكیش فەرمانبەر یاریدەی دەدەن ٠

سێیەم : بەڕێوەبەرایەتی چاودێری و پشكنینی دارایـی : راسـتـەوخۆ بـە وەزیـرەوە پەیوەسـت دەبـێ و كـاری چـاودێری ناوخۆی وەزارەتەكە و فەرمانگەكانی سەر بەو دەگرێتە ئەستۆ هەروەها لە حاڵەتی گزی (اختلاس) یان دەسـكاریكردنی پارەی گـشتیدا كـاری لێوردبوونـەوە و پـشكنینی هـەموو فەرمانگـەكانی هـەرێم بـەجێ دەهێنـی چـاودێری و چـۆنێتیی دەسـكاریكردنیان دەكـات فەرمانبـەرێكیش سـەرۆكایەتیی دەكـات كـە پلەكـەی لـە پلـەی بەڕێوەبـەر كـەمتر نـەبێت و ، بڕوانامەی زانكۆیی هەبێت و ئەزمووندار و پسپۆڕ بێت ٠

چــوارەم : بەڕێوەبەرایـەتی پەیوەندییـەكان و راگەیانـدن : راسـتـەوخۆ بـەوەزیرەوە پەیوەسـت دەبـێ و فەرمانبـەرێك سـەرۆكایەتیی دەكـات كـە پلــەی لــە بەڕێوەبــەر كــەمتر نــەبێت و ، بڕوانامــەی زانكـۆیی هــەبێت و ئەزموونــدار و پسپۆڕ بێت ٠

ماددەی چوارەم :

یەكەم : بریكاری وەزارەت : هاوكـاری وەزیـر دەكـات لەجێبـەجێكردنی سیاسـەت و پلانـی وەزارەتەكـە و سەرپـەرشـتی كاروبارەكانی و ئەو دەسەڵاتانە دەكات كە وەزیر پێی دەسپێرێ ٠

دووەم : نوسینگەی بریكاری وەزارەت : فەرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر سەرۆكایەتیی دەكات ، بە ئـەزموون و لێهـاتوو بێت ، ئەو كارانە دەگرێتە ئەستۆ كە بریكار پێی دەسپێری ٠

سێیەم : بنكەی مەشق و پەرەپێدانی دارایی و كـارگێری و ئـابووری : فەرمانبـەرێك بـە پلـەی بەڕێوەبـەر سـەرۆكایەتی دەكات كە بڕوانامەی زانكۆی هەبێ و شارەزا و پسپۆر بێ و ژمارەیەك فەرمانبەر یارمەتی دەدەن ٠

ماددەی پێنچەم :

دەسـتەی راوێـژكاران : دەسـتە كـە لـەم چـوار راوێـژكاری بەئـەزموون و پـسپۆڕ پێـك دێـت كـە لانـی كـەم بڕوانامـەی سەرەتایی زانكۆییان لەم پسپۆڕییانەی خوارەوەدا بەدەست هێنا بێت :

١- كاروباری كارگێری و دارایی .

٢- كاروباری بانق .

٣- كاروباری ئابووری و بازرگانی .

٤- راوێژكار لە كاروباری یاسایی .

ماددەی شەشەم : ئەنجومەن :

١- لە وەزارەتەكەدا ئەنجومەنێك بە سەرۆكایەتی وەزیر پێكدەهێنرێت و ، هەریەكە لەمانەی خوارەوەشی تێدا دەبن :

أ- بریكاری وەزارەت ئەندام دەبێت .

ب-راوێژكارەكان ئەندام دەبن .

ج- بەڕێوەبەرە گشتییەكانی وەزارەت ئەندام دەبن .

د- هـەر پـسپۆرێك لـە نـاوەوە یـان لـە دەرەوەی وەزارەتەكـە ، كـە وەزیـر بیـەوێ لـە كـاتی پێویـستدا داوای هاوكاری لێ بكات بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانی هەبێ .

٢- ئەنجومەن گفتوگۆی پلانـە گشتییە كـەی وەزارەت و پەسـند كردنـی و ، بەدواداچـوونی جێبـەجێكردنی لـە ئەسـتۆ دەگـرێ و ، سیاسـەتی دارایـی و ئـابووری پێـشنیاز دەكـات و ، گفتوگـۆ لەسـەر راپۆرتـە خولاوخولـەكان لێكۆلێنـەوە لەسـەر ئـەو كۆسـپانە دەكـات كـە رێگـری لـە رەوتـی كارەكانیـدا دەكـەن و ، چارەسـەری بـەكرداریان بـۆ پێـشنیاز دەكـات و ، لـە پـرۆژەی یاسـا و پێـڕۆ و ئـەو رێنماییانـەش دەكۆڵێتـەوە كـە پەیوەنـدییان بـە ئیـشەكانییەوە هەیـە و رای خۆیشی لە سەر هەموو بابەتێك دەدات كە پێش چاوی دەخرێت .

ماددەی حەوتەم :

بەڕێوەبەرایەتی گشتی دیوان :

بەڕێوەبەرێكی گشتی بەڕێوەی دەبات كە بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆی هەبێ و شارەزا و پسپۆڕ بێ .

ماددەی هەشتەم :

بەڕێوەبەرایەتی گشتی بودجە :

بەرپرسیارێتی پلاندانان دەگرێتە ئەستۆ و بودجەی هەرێم ئامادە دەكات و ، لە پێكهاتە و قۆناغەكانی بودجەی گشتی و بەشەكانی دەكۆڵێتەوە ، هەروەها بڕیاری بەرایی (الاولی) لەسەر هێـزی كـار (مـیلاك) ی فەرمانگـەكانی هـەرێم دەدات و، پیشتیوانەی پارەی پێویـستیان بـۆ زامـن دەكـات و ، رای خـۆی لـە سـەر یاسـا جۆربـەجۆرەكانی دارایـی دەردەبڕێـت و توێژینەوە و ، لێكۆڵینـەوەی شـیكاری (التحلیلیـة) لـە سـەر بـارودۆخی دارایـی و بودجـەی بەردەسـت (الجاریـة) بـەپێی شێوازەكانی پلاندانان ئەنجام دەدات و ، رێنمایی بۆ جێبەجێ كردنی بودجە دەر دەچوێنێ و ، بەڕێوەبەرێكی گـشتیش سەرۆكایەتیی دەكات كە بڕوانامەی زانكۆیی بەدەست هێنا بێت و بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت .

ماددەی نۆیەم :

بەڕێوەبەرایەتی ژمێریاری گشتی :

سەرپەرشتی (السیولە) ی نەختینەی خەزینـەی گـشتی و چـۆنێتی دەسـكاریكردنی بـۆ جێبـەجێكردنی بودجـەی گـشتی هــەرێم بــە هــەردوو بەشــەكەیەوە بەشــی بەردەســت (الجــاری) و بەشــی وەبــەرهێنان لــە ئەســتۆ دەگرێــت ، هــەروەها پەرەپێـدانی سیـستەمی ژمێریـاری گونجـاو بـۆ رێكخـستنی لایـەنی دارایـی ئەنجامـەكانی جێبەجێكردنەكـەی لـە ئەسـتۆ دەگرێـــت و ، كـــۆنترۆڵی ژمێریاریـــەتی دەســـكاریكردنی دارایـــی لەســـەر هـــەموو یەكـــە جێبـــەجێكارەكان دادەنێــت و ، روونكردنــەوەكانی ژمێریاریــەتی بــۆ یەكــەكانی كــەرتی حكــومی كــە لــە مــەر كــەزەوە پــارەدار دەكرێن ، دیار دەكات و ، ئەنجامەكانی بەپێی ئوسووڵی ژمێریاریەتی دەخاتە بەرچاو و سیستەمەكانی چاودێری ناوخۆ لەســەر دەســكاریكردنی ئــەموالی گــشتی پەرەپێــدەدات و پێداویــستەكانی ســەركەوتنیان بــۆ فەراهــەم دەكــات و سەرپەرشتیی جێبەجێكردنیان دەكات چاودێری كردنی خەرجی رابوردوو و خەرجی پـاش ئەویـشەوە ، لـەو سەرپێـچییە داراییانەش دەپێچێــتەوە كە جێبەجێكردنیان بە وەزارەتە دەسپێرێت ، بەڕێوەبەرێكی گشتیش سەرۆكایەتی دەكات كە بڕوانامەی زانكۆی بەدەست هێنابێت و ، بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت .

ماددەی دەیەم :

بەڕێوەبەرایەتی گشتی باج و عەقارات :

ئــەركی بــەڕێوەبردنی پێداویــستیەكانی بــاج و وەدیهــاتنی وەرگرتنــی لــە ئەســتۆ دەگــری و ژمێریاریەتییەكــەی رێـك دەخـات و بەدواداچـوون بـۆ قـەرزەكانی دەكـات و قـەرزەكانی و رێكـار و بنـەماكانی وەرگرتنیـان دەسـت نیـشان دەكــات ، هــەروەها مــافی موڵكداریــەتی عــەقاری لــە هــەرێم لــە بــاری جــۆر و شــوێنەوە لــە ئەســتۆ دەگــرێ و رێكــی دەخــات و تۆمــاری پێویــستیەكانی دوور لــە (بمعــزل) لایەنــە پــسپۆرەكان دەگرێتــە دەســت و بڕیارەكــانی تــەرخان كــردن و یاســاكاری تایبــەت بــە فرۆشــتن و بەكرێـدانی خانووبــەرەكانی مــوڵكی هــەرێم جێبــەجێ دەكـات و، هــەروەها بــەرێوەبردن و بــەیاناتی ئــەو خــانوو و بەرانــەش جێبــەجێ دەكـات كـە ئـەركی بـەرێوەبردن و فرۆشـتنیان بە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەسپێردرێ و بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی دەكات كە بڕوانامەی زانكـۆی بەدەسـت هێنابێت و بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت .

ماددەی یازدەم :

بەرێوەبەرایەتی گشتی گومرك :

جێبەجێ كردنی یاسا گومرگییـەكان ئـەو فـەرمان و بڕیـار و رێنمـایی و بەندانـە مەرجانـە لـە ئەسـتۆ دەگـرێ كـە دەزگـا جۆربـە جۆرەكـانی هـەرێم ئامادەیـان دەكـەن و پەیوەنـدییان بـە پـسپۆریەتییەكانی بەرێوەبەرایـەتی گشتییەوە هەیـە و ، هەروەها بنەما و مەبدەئە پێویـستییەكان بـۆ ئاسـانكردنی كـردەوەی جێبـەجێ كردنـی و دانـان و جێبـەجێ كردنـی پلانی پێویست بۆ بە رەنگـار بوونـەوەی قاچـاغ و لێكۆڵێنـەوەی یاسـا گومرگییـە بـەر كارەكـان دەسـت نیـشان دەكـات و دادەنێت ، بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی دەكات كە بڕوانامەی زانكۆی هەبێت و بە ئەزموون و پسپۆڕ بێ و ، لقـی بەرێوەبەرایەتییەكانی گومرگی هەرێمی پێوە دەلكێ .

ماددەی دوازدەم :

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی خانەنشینی :

یاساکانی خانەنشینی جێبەجێ دەکات و خزمەتی کارمەندەکانی هەرێم لە فەرمانبەر و سەرباز و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ دەژمێرێ ، بۆ ئەوەی مووچە و پاداشتی خانەنشین بۆ خۆیان و خێزانەکیان ببڕێتەوە و بۆ موستەحەقەکانیان خەرجی بکات و ، بنەماو مەبدەئیش دادەنێ و ڕێنمایی دەردەچوێنێ و پێشنیار بۆ پەرەپێدانی ئەم یاسایانە لەبەر رۆشنایی کارەتازە پەیدا بووەکان (ما یستجد من امور) بەرز دەکاتەوە ، هەروەها ئەو گیروگرفتانەش کە لە کاتی جێبەجێ کردندا لە چوارچێوەی سیاسەتی دارایی هەرێمدا ڕووبەرووی دەبێتەوە ، بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆی بەدەست هێنا بێت و بە ئەزموون و پسپۆر بێت و بەڕێوەبەراتییەکانی خانەنشینی لە هەرێمدا پێوە دەلکێ .

ماددەی سیانزدەهەم :

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی بانکە بازرگانیەکان :

بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات بڕوانامەی زانکۆی بەدەست هێنا بێت و ، بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت و ، ئەمانەی خوارەوەشی پێوە دەلکێن :

١- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی ئەلرەشید .

٢- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی ئەلرافدەین .

٣- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی هەرێم .

ماددەی چواردەم :

بەڕێوەبەرایەتی گشتی بانکە پسپۆرەکان :

بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات بڕوانامەی زانکۆی بەدەست هێنا بێت و بەئەزموون و پسپۆڕ بێت و ئەمانەی خوارەوەشی پێوە دەلکێت :

١-بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکی کشتوکاڵی و پیشەسازی .

٢- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی خانووبەرە .

ماددەی پانزدەم :

کۆمپانیای گشتی تەئمین :

کاری تەئمین کردن لەسەر موڵك و ماڵی گشتی و تایبەتی لە ئەستۆ دەگرێ ، هەروەها تەئمین کردنی کەسەکانیشی بیمەی ژیان لە ئەستۆ دایە ، ئەمەش لە سایەی ئەو یاساکاریانە کە لەم بوارەدا بەرکارن ، بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆی بەدەست هێنا بێت و بە ئەزموون شارەزا و پسپۆڕ بێت و لقەکانی کۆمپانیای لە پارێزگاکان پێوەدەلکێ .

ماددەی شازدەم :

بەڕێوەبەرایەتی گشتی کاروباری یاسایی :

لێکدانەوەی حوکمە داراییەکان و یاسا بەرکارەکان دەگرێتە ئەستۆ و ، لێکۆڵینەوە لـە سـەر پـڕۆژەی یاسـا و ، پێڕۆکـان دەکات و ، راو راوێژی خۆیشی لە سەر ئەو مەسەلە یاساییانە دەدات کـە پێوەنـدییان بـە کاروبـاری خزمـەتی مـەدەنی و داراییەوە هەیە کە فەرمانگەکانی هەرێمەوە دەیخەنە بەردەم وەزارەت ، هەروەها شێوەی یاسـایی بـۆ گرێبەسـت و ئـەو پرۆژە یاسا و پێڕۆ و رێنماییانە بۆ بەردەم دادگاکان ئامادە دەکات کە پێوەندییان بە ئیش و کاری وەزارەتەکەوە هەیەو بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆی لە یاسادا بەدەست هێنا بێت٠

ماددەی حەڤدەم :

یەکەم : کار و پسپۆڕییەکانی پێکهاتەکانی وەزارەت بەپێڕۆیەك دیار دەکرێن

دووەم : وەزیر بۆی هەیە لە کاتی پێویستدا بەڕێوەبەرایەتی و بەش و هۆبە بکاتەوە یان هەڵیان بوەشێنێتەوە یان یەکیان بخات ٠

ماددەی هەژدەم :

یەکەم : یاسای وەزارەتی دارایی و ئابووری ژمارە(١٣) ی ساڵی ١٩٩٢ هەڵدەوەشێتەوە .

دووەم : کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێ کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێ .

ماددەی نۆزدەم :

لە سەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوندیدارەکان پێویستە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن .

ماددەی بیستەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاْوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) دا جێبەجێ دەکرێت .

مسعود بارزانی

سەرۆکی هەرێمی کوردستان _ عێراق

هەولێر

٨/ تەمموزی /٢٠١٠ی زایینی

١٧/ پوشپەڕ / ٢٧١٠ی کوردی

٢٦/ رجب / ١٤٣١ی کۆچی

هۆكارەكانی دەرچوونی ئەم یاسایە

بـــۆ یەكگرتنـــەوەی هـــەردوو وەزارەتـــی دارایـــی لـــە هـــەرێمی كوردســـتان لـــە یـــەك وەزارەتـــدا لـــە ژێـــر نـــاوی وەزارەتـــی دارایـــی و ئـــابووری بـــۆ ئـــەوەی وەزارەت بـــە ئەركـــەكانی لـــە رێكخـــستنی كاروبـــاری دارایـــی و ئـــابووری هەڵبـــستێ و چـــاودێری ســـەلامەتی دەســـتكاری كـــردن بـــە مـــاڵ و مـــوڵكی گـــشتییەوە بكـــات و باشـــترین بـــەكارهێنان بۆ دەرامەتە داراییەكانی هەرێم وەدی بهێنێ ئەم یاسایە دەرچووێندرا .